

LIBER XIII.

In quo de Ecclesiae Sacramentis generatim agitur.

Sacramenta relquit in Ecclesia Christus, quibus dum vterentur homines, suae mortis meritum adsequerentur. Media igitur et illa sunt, Dominicae Incarnationis reliquiae a S. Thoma aptissime nuncupata, quorum beneficio, ut Patres Tridentini loquuntur, „omnis vera iustitia vel incipit, vel caepta augetur, vel amissa reparatur.“ Eapropter absoluta de Verbo incarnato tractatione, de Sacramentis agere adgredimur, velut de mediis hominem in beatitatem ducentibus.

CAPVT I.

Sacramentorum nouae legis numerus, dignitas atque necessitas adstruuntur.

Septem sunt, nec plura, nec pauciora, legis Euangelicae Sacramenta.

Quae neque sunt dignitate paria, neque superflua.

Primam propositionem seu Fidei catholicae dogma his verbis post Florentinum sancitam in Tridentino Concilio legimus: (1) „si quis dixerit, Sacramenta nouae legis . . . esse plura vel pauciora quam septem, videlicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Poenitentiam, Extremam-Vnctionem, Ordinem, et Matrimonium; aut etiam aliquod horum septem non esse vere et proprie Sacramentum, anathema sit.“

Quam veritatem Patres Tridentini definierunt, quod testatam illam in Scripturis ac Traditione viderint. In Scripturis quidem: nam etsi Nouatoribus libentissime demus in illis non legi Septenarium Sacramentorum numerum; adeo tamen aperte ex eis colligitur, ut cae-

(1) Sessio VII. Can. 1.

cus sit oporteat, qui illum numerum non legat. De Baptismo enim legitur Matth. vltimo: „euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris,“ cet. De Confirmatione Actor. viii: „tunc imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum Sanctum.“ De Eucharistia Matth. xxvii: „accepti panem, et benedixit ac fregit,“ cet. De Poenitentia Ioan. xx: „accipite Spiritum Sanctum, quorum remisseritis peccata remittuntur eis.“ De Extrema-Vnctione Iacobi v: „infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiae, et orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini.“ De Ordine i. ad Timoth. iv: „noli negligere gratiam quae in te est, quae data est tibi per prophetiam cum impositione manuum Presbyteris.“ De Matrimonio denique Matth. xix: „quod Deus coniunxit, homo non separet;“ et ad Ephes. v: „Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo et Ecclesia.“ Sed loca isthaec Scripturarum singillatim expendemus ac vindicabimus, quum de vnoquolibet Sacramento disputabimus.

Traditionem nunc perscrutemur; atque egregium Tertulliani (2) dictum principii loco ponamus. Est huiusmodi: „sine dubio tenendum est, quod Ecclesiae ab Apostollis, Apostoli a Christo, Christus a Deo accepit: omnem vero doctrinam de mendacio praedudicandam, quae sapiat contra veritatem Ecclesiarum, et Apostolorum, et Christi, et Dei.“ At Ecclesiae omnes constantissime hanc de Sacramentorum numero septenario doctrinam retinuerunt, e sinuque suo eos eiecerunt, qui vel aliquod ex septem adsignatis Sacramentis reiecerunt, vel nouum aliquod inducere ausi sunt: nam Ecclesiae Romanae hanc esse traditionem, vel sola generalia Concilia memorata euincunt; quibus tamen praecuerant aliae Synodi, quum generales, tum prouinciales idipsum decernentes; necnon Romanorum Pontificum Gregorii, Lucii, aliorumque Decretales. Fuisse praeterea ceterarum Ecclesiarum, scilicet Africanae omniumque Orientalium, abunde colligitur ex scriptis Tertulliani, Oprati Mileuitani, Cypriani, et Augustini: colligitur et Ritualibus Goari, Martenii, Allatii, atque ex scriptis Simonis Thessalonicensis, Epiphanius Graeci, Ioannis Palacologi, aliorumque.

Ceterum et constat aeque Ecclesias omnes, seu potius Ecclesiam vniuersalem, eiecisae saeculo iii. e suo sinu Nouatianos, qui Neophytos confirmare renuebant; saeculo iv. Wiclefiras, qui Extremam-Vn-

(2) De Praescript. cap. 21.

tionem despicebant : tandemque Lutheranos, Zuinglianos, et Calvinistas, duo tantum vel tria Sacramenta admittentibus : igitur stat pro stabilita veritate constans ac perpetua Ecclesiarum traditio.

Fauet quoque huic veritati probabilis congruentiae ratio, quam sub hac forma tradit S. Thomas : (3) per Sacramenta prouidet Deus homini quoad vitam spiritualement, sicut per naturam prouidet quoad vitam corporalem : sed septem modis prouidet homini quoad vitam corporalem : ergo septem modis per Sacramenta ei prouidet quoad vitam spiritualement. Modos insuper designat sic : ad corporalem vitam necesse primum est nasci, dein augeri, ali, si in morbum incidat sanari, imbecillitatem ex morbo relictam reficere, magistratum dari quo regatur, atque ad humani generis conseruationem filios procreari : quae omnia in spiritualibus ope Sacramentorum euenire obseruat : nam per Baptismum in Christo renascimur, crescimus ac roboramur per Confirmationem, nutriamur in spiritu per Eucharistiam, amissam animae sanitatem per Poenitentiam recuperamus, per Vnctionem extremam recuperamus vires per reliquias peccatorum eneruatas, per Ordinem gubernamur, postremo per Matrimonium homines ad vitam spiritualement Deique cultum procreantur. Aptauit hanc S. Thomae rationem Catechismus Romanus. (4)

Secundam propositionem sanciuit quoque Tridentina Synodus contra Heterodoxos definiens : (5) »si quis dixerit, haec septem Sacramenta nouae legis esse inter se paria, vt nulla ratione aliud sit alio dignius, anathema sit.« »Si quis dixerit, Sacramenta nouae legis non esse ad salutem necessaria, sed superflua . . . anathema sit.« Pergit vltimus Sacrosancta Synodus, atque Eucharistiae Sacramentum omnia alia praecedere dignitate, his verbis declarat : (6) »commune hoc quidem est Sanctissimae Eucharistiae cum ceteris Sacramentis symbolum esse rei sacrae, et inuisibilis gratiae formam visibilem : verum illud in ea excellens et singulare reperitur, quod reliqua Sacramenta tunc primum sanctificandi vim habent, quum quis illis vritur : at in Eucharistia ipse sanctitatis auctor ante vsum est.« Hanc Tridentinae rationem tradiderat S. Thomas, alias duas eidem superaddens. (7)

Quod autem ad necessitatem Sacramentorum spectat, absolute de-

(3) III. Part. q. 65. art. 1. et 1v. contra Gent. cap. 58.

(4) P. II. cap. 1. n. 20.

(5) Sess. vii. Can. 3. et 4.

(6) Sess. xiiii. cap. 3.

(7) III. Part. q. 65. art. 3.

definita a Tridentino profitemur ; non sic tamen vt singulis fidelibus omnia Sacramenta necessaria sint, sed sub distinctione rectissime a S. Thoma tradita, (8) vbi scribit : »dicendum quod necessarium respectu finis, de quo nunc loquimur, dicitur aliquid dupliciter : vno modo sine quo non potest haberi finis ; sicut cibus est necessarius vitae humanae : et hoc est simpliciter necessarium ad finem. Alio modo dicitur esse necessarium id, sine quo non haberetur finis ita conuenienter ; sicut equus necessarius est ad iter : hoc autem non est simpliciter necessarium ad finem. Primo igitur modo necessitatis sunt tria Sacramenta necessaria : duo quidem personae singularis Baptismus quidem simpliciter et absolute ; Poenitentia autem supposito peccato mortali post Baptismum : Sacramentum autem Ordinis est necessarium Ecclesiae, quia *vbi non est gubernator, populus corruet*, vt dicitur Proverb. xi. 14 : sed secundo modo sunt necessaria alia Sacramenta : nam Confirmatio quodam modo perficit Baptismum ; Extrema-Vnctio, Poenitentiam ; Matrimonium vero Ecclesiae multitudinem conseruat.«

SCHOLION.

A Sacramentorum euangelicae legis numero, dignitate, atque necessitate consulto initium scribendi fecimus, nihil de Sacramenti nomine, deque varia eiusdem acceptione praefari, vt faciunt plerique longissime. Nouimus scilicet de Sacramenti nomine recipiendo, quod certe Lutherus, Zuinglius, et Carlostadius expunxerunt, Catholicos inter et Nouatores iam dudum conuenisse ; id adserentibus eiusdem furfuris Scriptoribus Buddeo, (9) Wuitfio, (10) et Limborchio. (11) Et licet apud Gentiles Sacramentum iusiurandum fuerit, quo milites ad fidem et officia illis propria sese adigebant, vt discimus ex Vegetio ; (12) apud Latinos vero quandoque Sacramentum vocaretur pecunia in loco sacro deposita, donec lis contestata deponeretur, vt docet Varro : (13) quin et apud Scriptores ipsos ecclesiasticos vetustiores vocabulum *Sacramentum* cum duplici notione vsurpatum sit : vna pro re arcana quacumque, vt in vulgata Versione ad Ephesios 1. ad Tim. 3 : altera pro signo sacro rei arcanae et coelestis, vt in eadem

(8) Vbi supra art. 4.

(11) In Theologia Christ. lib. v.

(9) In Theol. Dogm. lib. iv. cap. 1. cap. 66.

(10) De oeconomia foederum, lib. 1v. cap. 10.

(12) De Re milit. lib. 11. cap. 5.

(13) De lingua Latina lib. 1v.

dem Vulgata ad Ephes. III: tamen exploratum iamiam apud Christianos est quae sit communis huius vocis *Sacramentum* significatio: nam Catholici omnes, quibus nec abnuunt Nouatores, fatentur, Ecclesiae Sacramentum in genere signi esse: quare quum Sacramentum, vt in Catechismo Concilii Tridentini legimus, »ad hoc rerum genus, quae »significandi causa instituta sunt, referri perspicuum sit, siquidem »specie quadam, et similitudine id nobis declarat, quod Deus in nobis »potenti sua virtute, quae percipi non potest, efficit,« rectissime illud ab eiusdem Catechismi Auctoribus definitur: »inuisibilis gratiae »visibile signum ad nostram iustificationem institutum.« Nimirum, quamquam in nostra religione Deus spiritu et veritate adorandus est; quum tamen homo non sit sola mens, sed mens corpore vtens, et religio a toto homine Deo debeatur; Deus quaedam corporea signa instituire voluit gratiae iustificantis et sanctificantis, quibus adhibitis cum omni pietate gratia illa nobis conferretur.

Illud forsitan ex nobis exquiret non nemo, an Sacramentum sit signum practicum vel speculatiuum: illud etiam, an sit signum ad placitum sacrumque, quum ex parte rei significantis, tum ex parte rei significatae: an sit quoque signum stabile et permanens. Perdiscat haec, sexcentaque alia his similia, qui vult, ex aliorum scriptis: Nobis certe piget puderque haec leuissima persequi ad vtiliora progredientibus.

CAPVT II.

Varios haereticorum errores profert; atque eorum argumenta dispellit.

Multiplex equidem fuit praepremis haereticorum error in numero Sacramentorum noui foederis statuendo: missis enim Archonticis, Canianis, Paulicianis, Seleucianis, Herminianis, Manichaeis, Bogomilis, aliisque; quorum aliqui, Epiphanio teste, (1) nulla prorsus Sacramenta admittebant; alii vt Tertullianus refert, (2) Baptismum necessarium negabant; nonnulli verbotenus Sacramenta admittebant, Eutyrio attestante; (3) vel Baptismum in aqua repudiabant, Augustino teste; (4) vel alia demum deliria promulgabant. Soli Nouatores perpetuo in hac re inconstantes, mirum quam variae errauerunt.

Ex

(1) Haeresi xl.

(2) Lib. de Bapt. cap. 13.

(3) III. Part. Panop. tit. 21.

(4) Haer. XLVI.

Ex his Lutherus principio vnum, mox duo, tandemque tria admissit: nempe Baptismum, Eucharistiam, et Poenitentiam: Zuinglius, Melancton, et Caluinus duo, Baptismum et Eucharistiam agnouere: Brentius tria memorata: Lucas Lossius quatuor: Wilhelmus Postellus sex; quorum varias sententias legere est in Cardinali Belarmino, (5) aliisque.

Sed est communior magisque recepta eorundem sententia, Sacramenta proprie dicta esse tantum duo, scilicet Baptismum et Coenam, vt scribunt Lutherus et Caluinus; (6) quam modo vniuersus Nouatorum grex sequitur. Antumant praeterea, praesertim Caluini asseclae, aequalia inter se Sacramenta esse, vt Confirmationem et alia, quae vt Baptismus et Eucharistia in sacris noui Testamenti libris non commendantur, e Sacramentorum numero extrudant. Eo quoque sine Caluinum omnia Sacramenta paria fecisse quidam existant, quoniam Eucharistiam Baptismo aequiparando facilius negare poterant realem Christi in Sacramento praesentiam, Verum, quum etiam Lutherus in hoc Caluino aduersarius, aequalitatem tamen Sacramentorum commentus sit, opinamur Caluini et Lutheri dogma eo collineare, vt Sacramenta paria dicant, quoniam eodem Dei verbo fidem excitando ratione consimili ad salutem proficiant, nullumque in anima sanctitatem operetur. Hinc non esse illa ad salutem necessaria, sed superflua omnino, addunt, ac sine eis homines a Deo iustificationis gratiam adipisci. Haec errantes dicunt.

Quibus vero momentis talia dicant videamus. Arguunt itaque aduersus septenarium Sacramentorum numerum primo: nullibi Scriptura septem memorat Sacramenta, nisi forte Apocalypsis xvii. de septem bestiae capitibus loquens: non ergo tot sunt illa, nisi forte in Antichristi Ecclesia.

Secundo: contrariatur septenario numero Traditio; nedum enim numerus iste apud Veteres non inuenitur; sed quum apud illos mos Fidei mysteria occultandi esset, duo tantum ex Patribus occulta scimus, scilicet Baptismum et Eucharistiam: ait siquidem Augustinus: (7) »quid est quod occultum est, et non publicum in Ecclesia? Sacramentum Baptismi, Sacramentum Eucharistiae; opera enim nostra vident et Pagani, Sacramenta vero occultantur illis.«

Tertio: Patres quum Graeci, tum Latini, locum illum Ioannis

Tom. III.

Y

XIX:

(5) Lib. 11. de Sacram. cap. 23. Antid. adu. Session. vii. Trident.

(6) Sub fin. lib. de capt. Babyl. In (7) In Psal. c. III.

xix : » vnus militum lancea latus eius aperuit, et continuo exiit sanguis et aqua,« exponunt de Baptismo et Eucharistia. Sic enim loquitur ex Græcis Cyrillus : (8) » lancea latus eius perfodit, vnde cruor aqua mixtus scaturit, quod Enlogiæ Mysticæ, et Sancti Baptismatis imago quaedam erat. « Ex Latinis hæc Augustinus scribit : (9) » vt illic quodammodo vitæ orium panderetur, vnde Sacramenta Ecclesiæ manauerunt : quæ alibi ad duo reducit his verbis : (10) » Sacramentis numero paucissimis, obseruatione facillimis, significatione præstantissimis, societatem noui populi colligauit. Sicuti est » Baptismus Trinitatis nomine consecratus, et communicatio corporis et sanguinis Domini : « ergo.

Quarto : et alii ex antiquioribus Patribus, vel duo memorata tantum agnouerunt, vt Iustinus (11) et Tertullianus ; (12) vel tria, vt Cyrillus Hierosolymitanus, (13) Ambrosius, (14) et Gregorius Magnus : (15) ergo.

Quinto : saltem expungenda erunt e Sacramentorum numero Extrema-Vnctio et Matrimonium : nam Scriptor vetustissimus Dionysius Areopagita de Cœlesti Hierarchia scribens, prolixè de ceteris pertractat, nulla Extremæ-Vnctionis et Matrimonii mentione facta: ergo.

Sexto : videretur septenarius Sacramentorum numerus inuentum quoddam esse Scholasticorum ; nec tamen omnium : etenim septem numerat Sententiarum Magister in iv. Lib. dist. 2. : Durandus Matrimonium relicit : Hugo Victorinus ad septem illa addit quamplura : vt aspersionem aquæ cum sale benedictæ, susceptionem sacrorum cinerum, palmarum benedictionem, cerum in Sabbato Sancto benedictum, agnos etiam, qui in Paschali solemnitate benedicuntur. Accedit : quod si ordo inter Sacramenta numeretur, quum Ordines septem sint, non iam septem, sed tredecim Sacramenta erunt : quin et recensenda inter Sacramenta erunt Professio monastica, et Martyrium ; quum magnam illa habeant sanctificandi efficaciam.

Septimo : semel admissis aliis præter Baptismum et Eucharistiam Sacramentis, necessum erit adstruere saltim pedum lotionem Sacramentum esse : nam et de illa habetur præceptum diuinum Ioan. xiii. verbis illis : » si non lauero te, non habebis partem mecum : « et

(8) Lib. xii. in Ioan.

(9) Tract. cxx. in Ioan.

(10) Epist. cxviii. ad Ianuar.

nunc liv.

(11) In Apol. ad Antonin.

(12) Lib. iv. cont. Marc. cap. 34.

(13) In Cateches. Mystagigicis.

(14) Lib. vi. de Sacram. cap. 2.

(15) Relatus in ii. part. Decreti, q. 1. causa 1.

eam Sacramentum adpellant aliqui Patrum. Hos inter Ambrosius scribit : (16) » mundus erat Petrus, sed plantam lauare debebat : habebat enim primi hominis de successione peccatum, quando cum supplantauit serpens, et persuasit errorem. Ideo planta eius abluatur, vt hæreditaria peccata tollantur : nostra enim propria per Baptismum relaxantur. « Et alibi : (17) » aliud est humilitatis, aliud sanctificationis. Denique audi quia mysterium est, et sanctificatio : nisi lauero tibi pedes, non habebis partem mecum. « Habent similia Auctor sermonum de Ablutione pedum, (18) et Eligius Nouomiensis Episcopus. Bernardus vero expressius loquitur, (19) vt pedum lotionem reuera Sacramentum esse ostendat : ait nempe : » in hunc itaque modum appropinquans passioni Dominus, de gratia sua inuestire curauit suos, vt inuisibilis gratia signo aliquo visibili præstratur. Ad hoc instituta sunt omnia Sacramenta ; ad hoc Eucharistiæ participatio ; ad hoc pedum ablutio ; ad hoc denique ipse Baptismus initium Sacramentorum omnium. « Igitur pedum ablutio signum institutum est, non ad humilitatis exercitium, sed ad iustificationem causandam ex Christi præcepto.

Octauo : Non est Eucharistiæ Sacramentum ceteris dignius ; sed alia sunt Eucharistia digniora : ea nempe quæ ad bonum multitudinis ordinantur, vt Ordo et Matrimonium ; vel quæ digniorem exposcunt ministrum, vt Confirmatio et Ordo ; vel a quo omnia, etiam Eucharistia, pendent, vt Baptismus.

Septimo : Videntur omnia Sacramenta parem dignitatem habere, eo quod et eundem habeant auctorem, et æque gratiam omnia causent : ergo.

Nono : Qui Sacramentorum necessitatem tuentur, perfectionem euangelicæ legis imminuunt, et Christianos ad Indæismum reuocare volunt : quum enim Sacramenta signa sint, ac quibusdam elementis sensibilibus perficiantur ; quomodo potest eorum vsus cum lege euangelicæ componi, quæ veritatis et gratiæ status est ? Quorum etiam necessario Sacramentis vtamur, quum Christus salutem nostram sua passione satis iam superque operatus sit ? An non Paullus sensibilibus quorumcumque elementorum vsus explosit, quum ad Galat. iv. scripsit pertinuisse illum ad statum pueritiæ, seu legis mosaicæ ; neque ad legem gratiæ spectare ? Hæc in specie obiciunt.

Y 2

Quæ

(16) In lib. de Mysteriis, cap. 6.

(17) Lib. iiii. de Sacram. cap. 1.

(18) Inter opera Cyprian.

(19) Serm. i. de Coena Dñi.

Quae tamen non est difficile soluere. Ad primum itaque respondendum : Nos non tantum ex Scripturis, sed ex apostolica Traditione Ecclesiae dogmata, cuiusmodi est istud de Sacramentorum numero colligere : vnde ex Scripturarum silentio nihil Heterodoxos concludere. Deinde responderi potest, etiam in Scripturis singula commendari Sacramenta, vt supra dicebamus ; non tamen in illis tradi Sacramentorum numerum collectum ; quoniam non traditur ibi catechismus. Sic neque enumerat Scriptura fidei articulos, neque librorum canonicorum catalogum. Atque vt aduersarios vrgeamus ; vbi nam Sacramenta esse duo vel tria tantum in Scripturis dicitur ? Sed neque ex Traditione possunt id illi euincere ; quod nos in dogmate nostro adserendo praestitimus. Est vero summa Nouatorum temeritas, qua Sacramentorum numerum e septem bestiae capitibus repetunt : vt enim scribit Bellarminus, (20) non eo loci septem Sacramenta dicuntur bestiae capita ; sed vnum Sacramentum mulier et bestia, quae portat eam, et habet capita septem, et cornua decem.

Secundum sic soluitur : Ecclesiam Sacramentorum numerum definiuisse, quando id opportunum iudicauit ; quemadmodum in texendo sacrorum librorum numero fecisse scimus : ceterum septenarium Sacramentorum numerum seruasse, vel ex eo constat, quod a primis saeculis anathemate eos percussit, qui Sacramenta aliqua negabant. Nec obest huic responsioni quod de Sacramentorum occultatione addebatur : patet enim ex Basilio, (21) adnumerari inter arcanum olei unctionem ; et ex Chrysostomo, (22) Sacram ordinationem, precesque et ceremonias in ea adhibitas. Augustinus vero in eodem laudato sermone scribit : » munus Sacramentorum in Baptismo, in Eucharistia, in ceteris Sanctis Sacramentis. « Non itaque reliqua excludit, dum duo memorat.

Tertium eandem habet intelligentiam : Cyrillus enim et Augustinus praecipua Sacramenta commemorant, quibus Ecclesiae vnitas ac communio magis exprimitur, ac non excludunt reliqua. Quin et Augustinus aperte de Ecclesia sermonem instituit, vt eam ex Christi latere aedificatam demonstret Sacramentorum numero : vt ex comparatione Noëticae arcae qua vitur, colligitur. Ad Ianuarium autem scribens, non agebat de signorum numero, sed natura et efficientia,

(20) Lib. II. cap. 27.

(21) De Spir. Sancto cap. 27.

(22) Homil. xviii. in 2. Epist. ad

Corinth.

in quibus praestant ceteris Sacramentis Baptismus et Eucharistia : ideo duo haec memorauit, alia silentio praeteriens.

Ad quartum dicendum : laudatos Patres duo, vel tria Sacramenta commemorasse, prout suscepti operis ratio postulabat : Iustinus de Baptismo loquutus est vt impactam christianis calumniam retunderet, quod scilicet malefica superstitione initiarentur : egit et de Eucharistia ad dispellendam illorum aduersionem, qui aiebant in Ecclesiarum conuentibus trucidatas infantium carnes adponi ; sed alia Sacramenta non exclusit. Tertullianus aduersus Marcionem disputans duo illa memorat, quoniam eadem admittebat Marcion ; sed ceterorum meminit de Praescriptionibus scribens. (23) Cyrillus et Ambrosius cum Catechumenis loquentes, de tribus illis Sacramentis agunt, quae simul illis conferebantur. In decreto tandem trium illorum mentio fit, quia a nonnullis temere adserbatur, sanctificata non esse dum conficiuntur eorum officio, » quorum vita aliorum oculis adparet ignobilis. « Ast sententia illa in Gregorii operibus frustra requiretur.

Ad quintum respondetur ex S. Thoma : (24) Dionysium, vel quisquis sit auctor operis de Ecclesiastica Hierarchia, de illis tantum Sacramentis pertractare, quae praecipue considerantur in actionibus officiisque hierarchicis, seu quae consecratione quadam exercentur in Ecclesia : vnde non meminit duorum quae in argumento adducuntur, neque meminit, nisi obiter, reconciliationis.

Sextum plura continet ; quorum primum soluitur dicendo, Magistrum Sententiarum numerum illum tradidisse traditionem peruulgatam sequutus : Durandum vero Ecclesiae mentem non fuisse adsequutum : Hugonem praeterea Victorinum de illis etiam pertractare Sacramentis, quae praecipua non sunt, sed quibus sanctitas augetur per deuotionis exercitationem : et in horum numero recenset aspersionem aquae, ceteraque enumerata : quae tamen Sacramenta non esse proprie dicta, sed tantum sacramentalia, ex ipso Hugone constat. Secundum soluit S. Thomas dicens : (25) quod diuisio ordinis in minores et maiores est » totius protestariui ; cuius haec est natura, » quod totum secundum completam rationem est in vno ; in aliis » autem secundum participationem ipsius : et ita est hic. Tota enim » plenitudo Sacramenti huius est in vno ordine, scilicet Sacerdotio ; » sed in aliis est quaedam participatio ordinis. Et hoc significatum

» est

(23) Cap. xl.

(24) III. Part. q. xlv. art. 1. ad 3.

(25) III. Part. q. xxxvii. Supp.

art. 2. ad 2.

est in hoc quod Dominus dixit Num. 11: Moysi, auferam de spiritu tuo, tradamque eis vt sustineant onus populi. Et ideo omnes Ordines sunt vnum Sacramentum. Quod ad professionem monasticam spectat, eam non agnoscimus a Christo institutam, nec per se sanctificantem, sed solum ratione dispositionis quam inuenit: dicitur tamen a quibusdam Graecis Sacramentum, quia per eam viri religiosi sacris mysteriis initiuntur, aut saltem se sacrae alicui deuocant militiae. Martyrium denique ob caritatem, fidem, atque patientiam Martyrum eisdem sanctitatem tribuit: ast quum non habeat Christi institutionem, neque verborum sanctificationem, neque gratiae significationem, Sacramentum non est. Id dictum volumus et de aqua benedicta, ceterisque in argumento designatis, quoad postremas illius partes.

Septimo sic occurrimus: Lotio pedum non est proprie Sacramentum; quia instituta non est ad gratiam conferendam, sed ad humilitatem et caritatem profitendam, quas Christus ipse in pedum lotionem professus est. Et hoc est certe mysterium, quod Patres in argumento laudati in pedum lotionem contineri adserunt. Profecto Ambrosius, dum sanctificationis mysterium in illo esse dicit, eo sensu dicit, quatenus concupiscentia serpentis fraude ingenerata, per quam quotidie in plura prolabimur peccata, lotionem pedum frenatur, hoc est, humilitatis exercitatione: atque hoc pacto lotio illa, rametsi peccatum non deleat, tribuit aliquod sanctificationis subsidium. Ambrosius ipse sui Interpres est in Psalmos scribens; (26) vbi data opera consulendus. Deinde, Auctor sermonis de ablutione pedum huius mysterii necessitatem commendat, quatenus necessarium nobis est, vt exemplo magistri non dedignemur humilitatis officia in alterum exercere: non tamen ait lauari sordes ipsa materiali pedum ablutione; sed ablutione recte cognita et intellecta, seu quotidiana satisfactione, siue humilitate quotidie exercenda. Idem prorsus docet S. Eligius. Nec alia sane est Bernardi sententia: quippe qui dicit pedum ablutionem esse Sacramentum; non quidem proprie dictum remissionem peccatorum quotidianorum significans, quae non lotionem pedum, sed largitate diuina purgantur: hinc licet hanc lotionem vna cum Baptismo et Eucharistia inter Sacramenta recenseat, hoc tamen discrimen inter haec innuit, quod duo illa signa sint gratiae efficaciam, proindeque proprie Sacramenta; lotio vero pedum significet,

non

(26) In Psal. XLVIII.

non operetur venialium peccatorum remissionem. Legendus ipse Bernardus eodem sermone, vbi tandem sese explicat apertissime.

Octauo solutio est: haud euinci ex adductis rationibus non esse praefendam Eucharistiam etiam memoratis Sacramentis: principio quidem, quum Eucharistia Christum ipsum contineat, qui bonum nobilissimum est quam sit bonum multitudinis; immo bonum ipsius multitudinis sit; nempe totius Ecclesiae, praestantissimum Sacramentum inter omnia est, vt docet S. Thomas. (27) Praeterea, Sacramentorum dignitas non a ministro conferente, sed a re quam continent, et a fine petenda est; in quibus certe Eucharistia praestat ceteris; nam et continet Christum, et est ipsa omnium officiorum, ad quae per reliqua Sacramenta homines deputantur, finis, vt ait S. Thomas. (28) Demum, licet praesupponat illa Baptismum, vt et praesupponunt alia Sacramenta, non inde conficitur praefendum illi Baptismum esse, nisi ordine, seu ratione necessitatis, neuiquam dignitatis, vt loquitur S. Thomas. (29)

Ad nonum dicendum: Quamoptime Sacramentorum vsum cum lege gratiae componi: est enim illa status medius inter veterem legem, cuius figuras omnes impleuit, et gloriam patriae, in qua nulla plane Sacramenta erunt; quia omnis tunc perfecte et nude manifestabitur veritas: modo vero quamdiu peregrinamur a Domino, per aliqua sensibilia signa diuinitus instituta ad spiritualia deducamur oportet. Qua dein fronte Nouatores in sui erroris praesidium Paullum torquere audeant, haud intelligimus: nihil enim eo loco de Sacramentis Apostolus tradit. Sed hoc Haereticis demus libentissime: num ergo Sacramentorum vsum inutilem prorsus fore Paullus docet? Eorum quippe exercitatio, non pure corporalis, sed quodammodo spiritualis est, significatione scilicet et efficientia.

Neque etiam si passio Christi salutis nostrae causa plenissima est et plane sufficiens, Sacramentorum eueritur necessitas. Quum enim Sacramenta non nisi virtute passionis Christi operentur, passio vero Christi salutis nostrae causa quasi vniuersalis sit, necesse est vt suum sortiatur effectum, specialiter adplicari, iis scilicet mediis, quae Deus ipse constituit; cuiusmodi Sacramenta esse, vel in re, vel in voto suscepta, ab ipsa Apostolorum aetate Patres perpetuo docuerunt, et Ecclesia semper confessa est. His itaque mediis datur et hominibus

se-

(27) III. Part. q. 65. art. 3. ad 1. (29) Ibidem in corp. art.

(28) Ibidem ad 2.

secundum modum eis conuenientem gratia, quam Paulo sufficere Dominus dixit; proinde stultissimi haeretici sunt, qui Sacramenta inutilia esse volunt.

SCHOLION.

Exitisse autem omni tempore Sacramenta, et quidem variis temporibus varia docent Theologi. Quatuor ante Adae peccatum, seu in statu naturae integrae, statuit Witsius primo capite; nempe Paradisum, Arborem vitae, Arborem scientiae boni et mali, et Sabbatum; alii duo tantum admittunt, Paradisum, et Arborem vitae. Ex nostris Theologi Sacramentum fuisse censent Matrimonium Adae et Euae. Verum haec latiori tantum notione Sacramenta adpellari possunt: non enim erant a Deo instituta tanquam symbola foederis gratiae, quibus gratia ipsa nobis confertur.

Multo plura Sacramenta sibi reperisse visi sunt Theologi quidam in intervallo temporis, quod excurrit ab Adamo ad Mosem: sunt ea tunicae pelliceae Adae et Euae a Deo factae, Sacrificia, Iris, Sabbatum, Circumcisio. Mirum quod non etiam inter ea retulerint perizomata fides Theologi isti. At nos facile demonstrari posse credimus, vna excepta Circumcisione, reliqua non fuisse veri nominis Sacramenta: non enim instituta illa a Deo fuerunt tanquam gratiae symbola: quin et grauiissimi Patres censent ipsa legis veteris sacrificia, de quibus posset esse controversia, non a Deo, sed ab hominibus supremi Dei dominii memoribus instituta, seu facta fuisse; a Deo tantum permessa et tolerata. Nec desunt Theologi nobilissimi, qui et de Circumcisione dissentiunt; quoniam vt signum vnice peculiaris foederis Dei cum Abrahamo eam institutam putant.

Postremo, in statu legis mosaicae tria agnoscunt Theologi Sacramenta, Circumcisionem, Agnum Paschalem, et Sacrificia expiatoria: Ex quibus, dum de Circumcisione quaestionem nullam volumus, expiatoria sacrificia a Deo instituta, potius inter veri nominis Sacramenta locaremus, quod symbola illa erant, quibus positus Deus suam gratiam dare promisserat: quod de Agno Paschali non legimus, fuerit licet ille Christi symbolum, adeoque latioris nominis Sacramentum. Sed et placuit Witsio pro huius status Sacramentis sumere etiam Transitum per mare rubrum, Manna, et Serpentem aeneum: vmbra videlicet rerum noui Testamenti, vt vocat Paulus, non veri nominis Sacramenta.

Haec

Haec per ransenam dicenda tantum a nobis erant, qui totam nostram de re Sacramentaria disputationem ad Christi tempora referimus. Qui tamen longam earum rerum propter notitiam consular Gasparem Iuenin, (30) aliosque.

CAPVT III.

De Sacramentorum institutione ac partibus essentialibus.

Omnia nouae legis Sacramenta instituta a Christo Domino sunt.

Perficiuntur vero illa verbis et rebus, tanquam materia et forma, a Christo auctore determinatis.

Quas proinde immutare non est penes Ecclesiam.

Docent primum dogma Scripturae: in illis siquidem adpellantur Apostoli, non auctores, sed dispensatores Sacramentorum. Nam in 1. ad Corinth. iii. legitur: »quid igitur est Apollo? quid vero Paulus? Ministri eius cui credidistis.« Et cap. iv: »sic nos existimet homo, vt ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei.« Item in 1. Petri cap. iv: »dispensatores multiformis gratiae Dei.«

Docet ipsum dogma expressius quidem Traditio, cuius testes sunt Patres. Atque vt reliquos praetereamus, Ambrosius haec habet: (1) »Sacramentorum auctor quis est nisi Dominus Iesus? De coelo ista Sacramenta venerunt.« Augustinus sic loquitur: (2) »ab ipsa Dei sapientia homine adsumto, a quo in libertatem vocati sumus, pauca Sacramenta saluberrima constituta sunt, quae societatem christianiani populi, hoc est, sub vno Deo liberae multitudinis continent.«

Docet praeterea Concilium Tridentinum, sic definiens: (3) »si quis dixerit Sacramenta nouae legis non fuisse omnia a Iesu Christo Domino nostro instituta . . . anathema sit.« Qua quidem de Tom. IIII.

Z

fi:

(30) In Comment. hist. et dogm. de Sacram. diss. i. q. 2. capp. 1. 2. 3.

(1) Lib. iv. de Sacram. cap. 4.

(3) Sessione vii. Can. 1.

(2) In Ep. ad Ian. cxviii. nunc l. iv.

initione adeo aperte habetur Christum fuisse omnium omnino Sacramentorum auctorem, vt haereticum sit contrarium adfirmare.

Accedit ratio: nam vim sanctificandi tribuere sensibili elemento, proindeque aquam, oleum, et his similia ad producendam gratiam eleuare, solus supremus dominus valet: ergo.

Deinde: Christus Ecclesiae aedificator est, Fidei conditor, et animarum sanctificator: ergo ipse est qui Sacramenta instituit, quae sunt Ecclesiae compago, Symbola Fidei, animarum remedia.

Secundum dogma quoad primam sui partem, Eugenius IV. tradit in Armenorum instructione; vbi Sacramentis omnibus enumeratis, inquit: »haec omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet »rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, et persona ministranti conferentis Sacramentum, cum intentione faciendi quod facit »Ecclesia.« Tradit hoc ipsum dogma Tridentinum de Poenitentia loquens. (4)

Quid autem Traditio? Vnum Augustinum in medium adferre sat sit, cuius dicta Axiomatum loco ab omnibus recepta sunt. Sic enim scribit: (5) »vnde ista tanta virtus aquae, vt corpus abluat, et »cor tangat, nisi faciente verbo?« Et, »mundatio igitur nequaquam »fluxo, et labili tribueretur elemento, nisi adderetur in verbo.« Item: »detrahe verbum, et quid est aqua nisi aqua? Accedit verbum »ad elementum, et fit Sacramentum.«

Suffragatur ratio ex S. Thoma depromta; (6) vbi scribit: »ex »verbis et rebus fit quodammodo vnum in Sacramentis, sicut ex forma et materia; in quantum scilicet per verba perficitur significatio rerum. Sub rebus autem comprehenduntur etiam ipsi actus sensibiles, puta, ablutio, inunctio, et alia huiusmodi; quia in his »eadem ratio significandi, et in rebus.« Ex quibus haec exurgit argumentatio: in omni composito, siue physicum, siue morale illud sit, et est pars vna quae aliam determinat ad speciem talis compositi, et altera quae determinatur: ergo id quoque in Sacramentis euenire necesse est, quae composita quaedam, saltem moralia sunt: atqui in illis verba sunt quae determinant, res vero sensibiles quae determinantur: vt in Baptismo determinantur aqua et ablutio, ex sese prorsus indifferentes, per verba illa: *ego te baptizo*, cet.: ergo.

Altera dogmatis secundi pars, etsi ex Scriptura et Traditione

(4) Sessio XIV. Can. 3.
(5) Tract. LXXX. in Ioan.

(6) III. Part. q. LX. art. 6. ad 2.

clare non constet quoad Sacramenta omnia, solidissime tamen ex illis eruitur hoc ratiocinio: determinauit Christus vt Sacramentorum auctor materias et formas Baptismatis et Eucharistiae, vt ex Euangelio et Traditione constat: at certum omnimode est, illum omnia aequae instituisse Sacramenta, Scriptura et Traditione docentibus, vt in prima propositione statutum fuit: ergo et omnium materias ac formas determinasse.

Deinde: Quod in potestate hominis non est, sed Dei solius, haud potest ab homine determinari, sed a Deo: atqui hominis sanctificatio in potestate Dei tantum est, ad quam efficiendam adsumuntur Sacramenta: ergo non ad hominem, sed ad Deum pertinet res illas determinare, quibus homines sanctificantur: quum autem determinationis principium in rebus sit forma, haec potius quam materia a Deo determinari exigit, quae materiam ad esse Sacramenti determinat.

Propositio tertio loco posita ex Dogmatibus firmatis descendit, hisque momentis euincitur. Primum: ita est Christus Dominus Sacramentorum auctor et institutor, vt penes Ecclesiam sit quidem potestas statuendi et mutandi pro temporum et locorum varietate ritus et ceremonias, non vero eorundem Sacramentorum substantiam; vt constat ex Tridentino dicente: (4) »hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, vt in Sacramentorum dispensatione, salua eorum substantia, ea statueret vel mutaret, quae . . . pro rerum, temporum, »et locorum varietate magis expedire iudicaret.« At si penes Ecclesiam esset materiam formamque Sacramentorum immutare, posset nedum ritus ac ceremonias, sed substantiam ipsam immutare: ergo.

Secundum: Ecclesia non potest condere nouum aliquem fidei articulum, neque diuinam abrogare legem, vel vim gratiae effectricem signaculo tribuere sensibili: ergo nec potest instituire nouum aliquod Sacramentum, nec statutum abolere materiam, nec pro libito alicui rei sanctificandi virtutem tribuere; quum aequa in his omnibus, summa quidem et diuina, auctoritas requiratur.

COROLLARIA.

Igitur licet tanquam fidei Dogma a Tridentino non fuerit definitum, omnia Sacramenta a Christo immediate, vt dicitur, fuisset instituta, sed tantum id a nobis theologica inferatur ratiocinationes:

Z 2
(4) Sess. XXI. cap. 2. pro-

propius tamen opinionem hanc ad Concilii mentem accedere iudicamus. Abstinerunt quidem Tridentini Patres a voce illa inserenda, ne opiniones inter Catholicos agitari solitas proscriberent: cuiusmodi erant opinio Hugonis a S. Victore, et Petri Lombardi, qui Extremam-Vnctionem a Iacobo Apostolo institutam scripserunt; et Halensis et S. Bonaventurae, qui Confirmationem post Apostolorum tempora in Concilio Meldensi institutam docuere. Tanquam in id intenti Patres fuere, vt haereticos damnarent, qui Sacramenta quaedam nec *mediate*, nec *immediate* a Christo fuisse instituta adfirmabant. De cetero in sententiam aientem Concilium potius propendere indubium cuique esse debet, qui eius mentem introspererit: adeo vt temeritatis notam haud effugere modo posset, qui oppositum sentiret, doceret.

Verum et ad Sacrae Synodi Tridentinae mentem propius accedere videtur sententia qua adseritur, Christum nedum *in genere*; vt loqui amant, sed *in specie* etiam Sacramentorum omnium nouae legis materias et formas determinasse: definit quippe Sacra Synodus, posse Ecclesiam ceremonias Sacramentorum immutare, salua illorum substantia, vt dictum est: quod sane in opinione qua negatur Christum *in specie* Sacramentorum omnium materiam determinasse, falsum esset omnino.

Ex omnibus his toto hoc capite enodatis colligitur, haud posse creaturae alicui communicari potestatem *auctoritatis* in Sacramentorum institutione, quae Dei solius propria est, quaeque importat virtutem conferendi sensibilibus signis vim effectricem gratiae: posse tamen creaturae communicari potestatem *excellendiae*, in eo sitam, vt gratiam illam promerere possit quae per Sacramenta conferitur; vt eam etiam absque sensibilibus signaculis possit conferre; vt tandem Sacramenta eadem in Christi nomine administrentur. Competit haec potestas *excellendiae* Saluatori, sublimiori illo titulo, quod Deo hypostatice vnita eius humanitas fuit; sed tamen potest creaturis concedi, vt docet S. Thomas: (5) addens praeterea, praetermissum nihilominus a Christo eiusmodi potestatem Ecclesiae ministris communicare. Itaque Sacramenta instituit Christus *qua Deus est* potestate *auctoritatis*; in eadem habuit quoque potestatem *excellendiae qua homo est*; licet et haec potestas, diuersa longe ratione, creaturae alicui concedi potuerit; nec tamen concessa ymquam

§it;

(5) III. Part. q. LXIV. art. 4.

sit: Ministri demum Ecclesiae delegata tantum potestate, quae est *ministerii* dicitur, in Sacramenta gaudent. Legendus pro horum pleniori intellectu S. Thomas. (6)

CAPVT IV.

Quae ex opposito stare videntur, soluntur: haereticorum errore, varia etiam Scholasticorum opinandi ratione prius expositis.

Quorundam Sacramentorum institutionem haereticos a Christo Domino abiudicasse explorata res est. Philippus quippe Melancton (1) Confirmationem otiosam vocat ceremoniam; Caluinus (2) ne vnus quidem stercoris Chrisma facere se ait; Wiclefius antea scripserat (3) Confirmationem ipsam a Diabolo introductam: Penitentiam quoque Caluinus mendacium et imposturam adpellat: (4) quod Sacramentum factum a Petro Lombardo Kemnitius effudit, ceterique adfirmant Nouatores: Vnctionem praeterea extremam deliramentum vocat Lutherus: (5) Melancton ceremoniam superstitiosam: (6) Caluinus Sacramentum fictitium. (7) Has protulere blasphemias haeretici homines.

Scholae vero Magistros quosdam absque errore existimasse non omnia Sacramenta *immediate* a Christo fuisse instituta Bellarminus scribit; (8) et nos superiore capite indigitauimus: Quod sane post Tridentinum Concilium audax nimium errorisque plenum esset adserere. Verum nec modo consentiunt Scholastici, an ad fidei decreta immediata illa Sacramentorum institutio spectet, aientibus compluribus, plurimis contra negantibus, quibus nos subscripsimus.

In partibus autem Sacramentorum essentialibus admittendis tanquam ab ipso institutore designatis errarunt etiam haeretici; varie quoque ab Scholasticis opinatum est. Nam ex haereticis discipuli Pauli Samosateni fuere, qui spreto elemento sensibili, solis e-

ua-

(6) III. Part. q. LXIV. art. 3. et 4.

(1) In locis communibus.

(5) In lib. de Capt. Babyl.

(2) In Antid. Ss. 11.

(6) In locis.

(3) Lib. iv. Trialog. cap. 14.

(7) Locò citato.

(4) Lib. iv. Instit. cap. 19.

(8) Lib. 1. de Sacram. cap. 23.

uangelicis verbis Sacramenta constituerunt; materiam proinde Sacramentorum tanquam non praescriptam et inutilem abicentes. At Nouatores, quum uellent uerba in Sacramentis usurpata ad fidem tantum excitandam quasi concionando adhiberi, formam quamcumque negarunt. Quem errorem data opera posthac discutiemus.

Ab hoc insuper errore longissime semoti catholici Scholae Magistri putarunt non pauci non omnium Sacramentorum materiam formamque Christum determinasse; sed quorundam, Confirmationis praesertim et Ordinis, Ecclesiam, quae Apostolorum temporibus fuit, materiam et formam designasse: vel determinasse, aiunt Christum institutorem quorundam Sacramentorum materiam et formam *in genere* tantum, vel *specie subalterna*, non *in specie infima*: sic enim loquuntur: additamque proinde ab Ecclesia ad materiam antiquitus institutam materiam aliam partialem; immo et ab Ecclesia immutatam materiam et formam, saltem accidentalem, arbitrantur.

Quibus autem caullulis errorem suum fulcire haeretici conentur sequitur ut uideamus; atque de argumentis Scholasticorum nobis contradicentium mentionem faciamus. Opponunt haeretici primo: Nequit demonstrari ex Scripturis quandonam Christus septem instituerit Sacramenta; porissimum uero si de Sacramento Matrimonii sermo sit: ergo.

Secundo: Quae scripta non sunt, retinentur in Ecclesia tanquam „ab Apostolis, vel plenariis Conciliis, quarum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commendata atque statuta,“ ex Augustini (9) regula. Ergo quum non possimus ex Scriptura Sacra colligere omnium Sacramentorum institutionem, sequitur nonnulla ab Apostolis, vel aliqua uaiuersali Synodo fuisse instituta.

Tertio: Augustinus, (10) ubi ait Sacramenta a Christo fuisse instituta, duo tantum commemorat, Baptismum scilicet et Eucharistiam: ergo cetera, vel Sacramenta non sunt, vel instituta fuerunt ab Apostolis, aut ab Ecclesia.

Quarto: Auctor sermonis de ablutione pedum docet, Christum solius Eucharistiae Sacramenti, quem Christi Sacramentum uocat, institutorem et auctorem fuisse; aliorum uero Apostolos auctores facit: ergo.

Quinto: Nonnulli catholici Doctores negant a Christo, *immediate*

(9) In Epist. ad Ianuar.

(10) Lib. III. de Doctrina Christ. et in Epist. laudata.

te saltem, instituta fuisse Confirmationis et Vnctionis-extremae Sacramenta: ergo.

Sexto: Et est argumentum aduersus secundum Dogma: nulla certe uerborum forma requirebatur in Sacramentis ueteris legis: neque ergo in Sacramentis nouae legis requiretur, quae illis successere.

Septimo: Datur in noua lege Sacramentum, in quo nulla datur res sensibilis, quae locum materiae teneat; ut est Poenitentiae Sacramentum, in quo pura uerba sunt, et ex parte poenitentis, et ex parte Sacerdotis: datur et Sacramentum, in quo nullum prorsus uerbum interuenit ex necessitate, quum ualeat inter mutos fieri: ergo.

Octauo: in Eucharistia nulla est materia: etenim in eo instanti quo Eucharistiae Sacramentum est, nulla est reliqua sensibilis res; quum panis et uinum in corpus et sanguinem Christi iamiam sint uersa, nec ualeant materiae locum habere: ergo.

Nono: haud legitur fuisse a Deo ante Circumcisionem res determinatas, aut uerba, quibus uti deberent homines; sed fuisse in lege naturae Sacramenta ad hominum sanctificationem non pauci adserunt: ergo et in lege noua haberi Sacramenta poterunt, quin Christus eorundem materiam et formam determinauerit. Haec aduersus stabilita Dogmata obijci solent.

Aduersus propositionem tertio loco sitam sic catholici Doctores argumentantur. Primo: Ecclesia quorundam Sacramentorum materiam reipsa mutauit: at hoc non fecisset, nisi collata sibi a Domino potestate: ergo. Pr. minor propositio: Ecclesia reipsa statuit materiam Sacramenti Confirmationis esse sacri Chrismatis unctionem, quum Apostolorum aetate sola manu impositio materia huius Sacramenti haberetur. Deinde: ordinatio sacerdotalis prioribus septem Ecclesiae saeculis absque calicis porrectione peracta est; ut constat ex ordine Romano Alcuino adscripto: et tamen Eugenius IV. definit in Concilio Florentino eam porrectionem materiam illius Sacramenti esse. Postremo: ante Tridentinum Concilium contractus clandestinus erat etiam Sacramenti Matrimonii materia: nihilominus Sacra illa Synodus definiuit, (11) irritos ac nullos esse huiusmodi contractus.

Secundo argumentantur: si Sacramentorum forma certis uerbis ac syllabis esset dereterminata, non coelestis et diuina esset, sed superstitiosa et magica: non ergo formas Sacramentorum in specie aro-

ma

(11) Sess. xxiv. cap. 1.

ma determinauit Christus. In idem redeunt alia, quae possent addi.

Iraque ad primum haereticorum argumentum dicimus, quod licet non esset in Scripturis expressa Sacramentorum institutio; nihil hinc nostro Dogmati erueretur contrarium; quum expressa ea sit in Traditione, alia scilicet fidei nostrae norma et irreformabili regula. Ceterum et ex Scripturis supra euicimus instituta a Christo Sacramenta; quorum praeterea mentionem faciunt.

Secundum hanc habet responsionem: apertissime Augustinum in citata Epistola loqui de illis rebus, quas ab vniuersa seruantur Ecclesia praeter Sacramenta; cuiusmodi sunt anniuersaria solemnitas Resurrectionis, Ascensionis Christi, et Aduentus Spiritus Sancti; quae etsi scriptae non sint, retinendae sunt, vt commendatae et traditae, vel ab Apostolis, vel a Synodis Oecumenicis. Legatur Augustinus.

Ad tertium respondemus; Augustinum eo loco aliqua ex omnibus profere Sacramenta exempli causa: quare sicut ibi reliqua Sacramenta non denegat; ita nec denegat institutionem aliorum Sacramentorum.

Quarti solutio est, quod dum illius sermonis auctor ait: Homines in ceteris habuisse Spiritum Sanctum Doctorem, non adfirmavit ab hominibus instituta alia Sacramenta, sed tantum ea tradita, quae pertinent ad Sacramenti Eucharistiae celebrationem; vt sacram liturgiam, ieiunium, aliaque.

Quintum hoc pacto diluitur: paucorum Doctorum placitum non constituere locum theologicum ineluctabilem; quinimo patet innixos illos esse fundamentum labili et arenoso; quoniam ex Iacobi Epistola igfertur hunc Apostolum promulgasse quidem, non vero praescripsisse Extremam infirmorum vnctionem; et insuper constat Synodum Meldensem anno tantum 845. celebratam, quum plures Patres Confirmationis meminissent, dumtaxat definire, ne Chorepiscopi Crisma consecrent, aliae huc expectantia. Illud certe ex objectione colligitur, Patres scilicet Tridentinos ex Traditione in Ecclesia recepta, non ex Petri Lombardi, aut aliorum Scholasticorum priuata sententia suos canones edidisse.

Ad sextum responderet S. Thomas: (12) quod verba adhibentur ad expressiorem significationem rerum: »Sacramenta autem veteris legis praenuntia erant Christi venturi: et ideo non ita expresse significabant Christum, sicut Sacramenta nouae legis, quae ab ipso

(12) III. Part. q. 60. art. 6. ad 3.

»effluunt, et quandam similitudinem ipsius in se habent,« cet.

In septimo soluendo negandum absolute est antecedens: nam quum diximus inueniri in omni Sacramento res et verba, non sumimus res elementares proprie, neque verba formalia et stricta; sed vel rem proprie elementarem, vel rem aliquam, seu actum sensibilem, qui per significationem verborum valeat determinari ad esse Sacramenti; vel verba formalia, aut aliquid loco verborum expressiui et determinantium rei sensibilis ad esse Sacramenti. Hoc sensu, in Poenitentiae Sacramento non sunt res aut elementa proprie; sed tamen actus poenitentis sunt quasi materia, vt docet Concilium Tridentinum; (13) qui tamen vere sensibiles sint, et per absolutionem Sacerdotis determinabiles. Pariter in Matrimonio, licet euenire possit quod non sint verba formalia, tamen nutus sunt, aliaque sensibilia signa consensum mutuum exprimentia; quae propterea locum verborum tenent.

Octauum sic soluitur: Sacramentum Eucharistiae habere aliquid singulare praee ceteris Sacramentis; videlicet quod quum reliqua in vsu seu susceptione consistant, proindeque transcentia sint, solumque durent, quamdiu durat vsus; Eucharistia Sacramentum sit ante vsum et susceptionem, vt de Fide est contra Lutherum ex Tridentino; (14) et prolatis verbis consecrationis permanet et conseruatur, quoadusque durant panis et vini species. Vnde sumta Eucharistia *in fieri*, vt dicitur, sunt illius materia panis et vinum, forma autem verba consecratoria: Si vero *in facto esse* sumatur, Sacramentum sunt species panis et vini, vt consecratae: adeo vt species sint materia Sacramenti, et consecratio moraliter manens sit forma determinatiua specierum ad esse Sacramenti.

Ad nonum responderet S. Thomas, (15) quod diuersis temporibus diuersa congruunt: »et ideo sicut in statu legis naturae homines nulla lege exterius data, sed soli interiori instinctu mouebantur ad Deum colendum; ita etiam ex interiori instinctu determinabatur eis, quibus rebus sensibilibus ad Dei cultum vterentur; postmodum vero necesse fuit etiam exterius legem dari; tum propter obscuracionem legis naturae ex peccatis hominum; tum etiam ad expressiorem significationem gratiae Christi, per quam humanum genus sanctificatur. Et ideo etiam necesse fuit res determinare, quibus homines vterentur in Sacramentis.«

Tom. III.

Aa

Ad

(13) Sess. xiv. cap. 3. (14) Sess. xiii. (15) III. Part. q. lx. art. 5. ad 3.

+
id est, quan-

do hujusmodi 186

di (ignis) vi:

187 huiusmodi

na non

exhibebant

us. D. Th.

3. p. 972.

art. 2. ad 1.

qui Symon

allegat d.

centem:

... quam

duces nra:

ori (ultra)

Christi man-

hantiam

nominam

INSTITUTIONVM THEOLOGICARVM

Ad primum autem argumentum scholasticorum Doctorum nobis aduersantium respondendum: Falsum esse quod Ecclesia quorundam Sacramentorum materiam immutauerit. Atque ad exemplum primo loco productum quod adinet, fateamur baptizatos ex Apostolica Traditione manuum impositione confirmari; negamus tamen non fuisse quandoque adhibitum Sacrum Chrisma, quod antiquitus vsu receptum, et ad sanctificationem applicatum, scribunt Cyprianus, (16) Cyrillus Hierosolymitanus, (17) aliique. Qui autem in sola impositione manuum Confirmationis materiam constituunt, respondebunt, Chrisma esse tantum accidentalem materiam, et sine qua hodie etiam Sacramentum Confirmationis valide conficeretur.

Secundi exempli responsio est: quod Eugenius IV. non solum Armenos instruxit erga Fidei orthodoxae veritatem, verum etiam erga alia, quae tunc temporis discutebantur, atque in Ecclesia Romana seruabantur: vt legitur in ipso Eugenii decreto. Itaque quemadmodum non traduntur in instructione illa omnes Fidei articuli, sed illi tantum in quibus vel errabant, vel dubitabant Armeni, vt animaduertit Spondanus; (18) ita non docuit materiam essentialem Sacrorum Ordinum, quam nec Graeci, nec Armeni, nec Latini ignorabant, sed vnice materiam accidentalem adhiberi solitam in Ecclesia Romana, nempe sacrorum instrumentorum traditionem: non quidem necessariam ad Sacramenti substantiam, sed perutilem ad vniionem cum Sede Apostolica seruandam. Quod si essentialem Ordinationis materiam porrectionem illam esse quis contenderet, hoc ei tandem erit reponendum, et eam vna cum Chrismatione a Christo institutam; facta Ecclesiae potestate, vt vna vel altera, vel vtraque simul adhiberetur.

Ad tertium exemplum dicimus: Ecclesiam haud mutasse Matrimonii materiam, sed irritum declarasse contractum clam et sine testibus celebratum, quo in animarum suarum perniciem plurimi abutebantur: quod tantum est conditionem ad contractus validitatem praescribere.

Secundum quod ex haereticorum officina mutuatum est, sic soluitur: verba quibus in Sacramentorum administratione Ecclesia vitur, non humana praesumptione insituta esse, sed auctoritate diuina; neque ex eorum prolatione effectus spectatur ob aliquod cum doctornibus pactum; vti opus erat ad superstitionem et magiam compro-

(16) Epist. LXX. ad Ian. (17) Cath. III. Mystagog. (18) Ad an. Chr. 1439.

bandam; sed expectatur effectus ex Dei omnipotentia, ex Christi Domini meritis, et ex orthodoxae Religionis signaculis. Hinc non magica et superstitiosa, sed coelestia et diuina verba illa habentur.

CAPVT V.

De forma Sacramentorum iterum quaestio instituitur: quum erga eius essentiam, tum erga eiusdem diuisionem varium-que vsuum.

Verba quibus Sacramentorum forma constituitur, non promissoria aut concionatoria, sed mere consecratoria sunt.

Conditionalem formam haud adhibere per septem priora saecula maiores nostri.

Ea adhiberi coepit apud Latinos circa saeculum octauum: atque in omnibus Latinorum Ecclesiis adhibetur saltem a saeculo XIII.

Catholicae Fidei dogma prima adsertum propositione hoc pacto quoad singulas eius partes comprobamus. Quoad primam quidem: nam verba quibus conficiuntur Sacramenta, vt ex. gr. »ego te baptizo,« cet., non exprimunt pollicitationem aliquam gratiae conferendae, sed animarum lauacrum, atque Spiritus regenerationem designant et efficiunt: non sunt ergo promissoria in haereticorum sensu: promissio siquidem est tantum gratiae pollicitatio, non actualis collatio.

Deinde: gratiae promissio non credentibus tantum in Sacris Literis facta est, sed credentibus qui Sacramenta recipiunt. Legitur enim Marci XVI: »qui crediderit, et baptizatus fuerit, saluus erit.« Et Ioan. III: »nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest videre regnum Dei.« Item et cap. VI: »nisi manducaueritis carnem filii hominis, et biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis:« quibus aeterna poena praescribitur iis, qui Sacramenta negligunt: ergo Sacramentorum verba non sunt vnice pro-